

samenwerkingsverband
Noord-Nederland

Aan de leden van Provinciale Staten
van de provincies Fryslân, Drenthe en
Groningen

Secretariaat SNN

Postbus 239
9700 AE Groningen

telefoon: (050) 316 40 141
fax: (050) 316 49 40

e-mailadres: directie@snnonline.nl
website SNN: www.snnonline.nl

Groningen, 9 juni 2005

Ons kenmerk : SNN/2005-11013
Behandeld door : R. Haverkate
Telefoonnummer : 0592-365319
Bijlagen : -
Onderwerp : CPB-studie

Geachte dames en heren,

Recentelijk werd het rapport "New Economic Geography, Empirics and Regional Policy openbaar". Dit rapport, opgesteld door het Centraal Planbureau (CPB) en de Universiteiten van Utrecht en Groningen¹, bevat aanknopingspunten voor het regionale beleid. Ook voor het in Noord-Nederland gevoerde beleid, zoals we verderop zullen aantonen. Wij zijn echter tegelijkertijd ook van mening dat de toonzetting van de publicatie en het begeleidende persbericht zodanig is, dat het ruimte biedt voor misverstanden. Tevens kent het rapport enkele omissies, waardoor een eenzijdig beeld naar voren komt. Wij hechten er waarde aan de nodige nuance aan te brengen en dat middels deze brief kenbaar te maken aan u.

Ongelukkige toonzetting

Deze brief heeft nadrukkelijk niet de intentie een openbaar debat aan te zwengelen over de wetenschappelijke waarde van de publicatie. De studie bevat waardevolle uitkomsten. Uitkomsten die deels ook nauw aansluiten bij het beleid dat al sinds enige tijd in het Noorden gevoerd wordt. Probleem is echter wel dat de opzet en formulering van de publicatie en het begeleidende persbericht zodanig zijn, dat het makkelijk leidt tot misplaatste conclusies. De strekking van diverse artikelen in de media laat zien dat dit verschijnsel inderdaad heeft plaatsgevonden.

Toepasbaarheid uitkomsten op Nederlandse situatie

Zo is het bijvoorbeeld de vraag in hoeverre de bevindingen, getrokken op basis van een zeer breed georiënteerd Europees onderzoek, ook losgelaten kunnen worden op de Nederlandse situatie. Niet dus, zoals het CPB in haar persbericht ook zelf constateert ("De grote reikwijdte van

---

¹ In de brief worden de auteurs verder kortweg aangeduid met CPB

de studie .... maakt dat de conclusies een algemeen karakter hebben en dus niet rechtstreeks kunnen worden toegepast op de Nederlandse situatie"). Het probleem is echter dat deze nuancerings nuwelijks opgemerkt wordt door de buitenwereld en dat uiteindelijk een beeld resteert dat regionaal beleid gericht op het Noorden niet rendeert.

Zo hebben diverse artikelen de strekking dat steun aan het Noorden niet langer te rechtvaardigen zou zijn. De auteurs zelf ontkennen dit. Zo benadrukt Gorter (CPB) in een interview dat de suggestie dat steun aan Noord-Nederland geen zin meer heeft, absoluut niet correct is². Wel zou bij het inzetten van geld in Noord-Nederland het effect het grootste zijn als dit gebeurt binnen de sterke economische kernen. Een constatering die volledig overeenstemt met de intenties achter ons huidige en toekomstige beleid.

De effecten van fysieke ontsluiting van perifere regio's

De publicatie krijgt een tendentieuze karakter daar waar gesproken wordt over effecten van ontsluiting van perifere regio's bij de aanleg van infrastructuur. "Aanleg van wegen en spoorwegen die bedoeld is om de ontwikkeling van perifere regio's te bevorderen, kan dus onbedoeld tot het tegengestelde resultaat leiden", aldus het CPB. Deze opmerking heeft een compleet open karakter. Oftewel: net zo gemakkelijk kan de periferie wél profiteren. Daarnaast suggereert de opmerking dat de groei van de ene regio ten koste gaat van de andere regio. Ook dit is discutabel. Er zijn diverse studies die aantonen dat zowel kern als periferie profiteren van een betere ontsluiting. Weliswaar worden daardoor de regionale verschillen misschien niet direct weggewerkt, maar krijgen beide regio's wel een hoger groeitempo. Met andere woorden: linksom of rechtsom, de BV Nederland profiteert.

Hoe dan ook, het CPB poneert hiermee een stelling die op geen enkele empirische wijze wordt getoetst. Iets wat op zich ook wel te verklaren valt. Het is namelijk een materie waarover al decennia lang gediscussieerd wordt en waarop de wetenschap tot nu toe geen eensluidend antwoord kan geven. Door de gekozen formulering en de pregnante positionering in de publicatie, krijgt de stelling echter wel een specifieke lading. Bepaalde partijen spelen hier gretig op in en halen dit aan in hun pleidooi om af te zien van investeringen in infrastructurele projecten in het Noorden (zie in dat verband bijvoorbeeld het standpunt van de Commissie Duivesteijn ten aanzien van de Zuiderzeelijn).

Omissies

Afgezien van de toonzetting kent het verhaal ook een enigszins eenzijdige benadering. Sommige relevante aspecten worden buiten beschouwing gelaten. Als voorbeeld roeren we het punt aan van agglomeratie-effecten en de manier waarop het gevoerde overheidsbeleid hierop van invloed is.

De ontwikkeling van agglomeraties gaan op een zeker moment vergezeld gaan van negatieve effecten. Congestie, hoge grondprijzen, tekort aan bedrijventerreinen etc. zijn uitingsvormen hiervan. Zo heeft de concentratie van economische activiteiten en bevolking in de Randstad ertoe geleid dat bovengenoemde effecten op tal van locaties aldaar gevoeld worden. Sterker nog: zouden agglomeratievoordelen en -nadelen gekapitaliseerd kunnen worden, dan is nog maar de vraag welke overheerst.

---

² "het stoppen van geld in sterke kernen levert het meeste geld op" Dagblad van het Noorden, 6 juni 2005.

Theoretisch gezien zouden deze negatieve agglomeratie-effecten via het prijsmechanisme automatisch resulteren in gunstige spreidingseffecten voor omliggende regio's. Vele investeringen in de Randstad, ook via generiek beleid, zijn echter gericht op het dempen van deze agglomeratienadelen. Door bijvoorbeeld te investeren in de knelpunten op het randstedelijke wegennet en aantrekkelijke woonmilieus zoals IJburg te realiseren met aanzienlijke publieke kosten, wordt getracht de nadelen van de agglomeratie-effecten te compenseren. De financiering hiervan wordt echter door alle Nederlanders gedragen via niet-congestie afhankelijke heffingen als B.P.M., accijnzen etc. Het resultaat van deze enorme investeringen is dat distorties optreden, het prijsmechanisme niet zijn werk kan doen, en spreidingseffecten worden belemmerd. Sterker nog: vrije marktwerking wordt op deze manier gehinderd. Overigens betreft het hier geen specifiek Nederlands verschijnsel: ook in de andere Europese landen vinden soortgelijke mechanismen plaats.

Geen wonder dus dat de conclusies van het CPB, dat economische concentraties ook concentraties blijven, bewaarheid worden. Dat dit mede het gevolg is van omvangrijke marktversturende ingrepen van de overheid, en dat op deze manier de creatie van een ruimtelijk-economisch evenwicht wordt belemmerd, vertelt de publicatie er niet bij. Op het moment dat het CPB uitspraken doet over regionaal beleid behoren dit soort overwegingen zeker bij de discussie betrokken te worden.

Aansluiting tussen het noordelijke beleid en de conclusies van het CPB

Het SNN hecht er waarde aan op te merken dat, ondanks alle nuanceringen, de belangrijkste constatering is dat het CPB-rapport wel degelijk sterke aanknopingspunten biedt voor het noordelijke beleid. Reeds opgemerkt werd dat ook het CPB van mening is dat steun aan perifere regio's vooral gericht moet zijn op de sterke kernen hierbinnen. Juist deze lijn maakt ook onderdeel uit van ons Kompasbeleid. Al sinds de start van het huidige Kompasbeleid in 2000 zet het SNN in op de ontwikkeling van de economie in een vijftal kernzones. Deze keus wordt ook onverminderd doorgezet in de "strategische Agenda 2007-2013". Concentratie van investeringen in stedelijke gebieden rond bijvoorbeeld Groningen\Assen, Leeuwarden en Emmen zullen resulteren in de kritische economische massa waarover het CPB rept.

Men zou zich de vraag kunnen stellen waarom we binnen het noorden wél concentratie nastreven en op nationale schaal juist pleiten voor een meer evenwichtige spreiding van economische activiteiten. Hét grote onderscheid is de balans tussen de negatieve en positieve agglomeratie-effecten. In tegenstelling tot het zojuist geschilderde dilemma op nationaal niveau (subsidies/investeringen in de Randstad) is er in het Noorden nog nauwelijks sprake van negatieve agglomeratie-effecten. Weliswaar zijn er enkele infrastructurele knelpunten, maar de omvang van de negatieve effecten staan in geen vergelijk met die van de Randstad. Ook heeft het Noorden nog lang niet het omslagpunt bereikt waarop agglomeratienadelen gaan overheersen ten koste van agglomeratievoordelen.

Afsluiting

We zijn van mening dat regionaal beleid gericht op achterstandsregio's, mits goed ingevuld, wel degelijk bijdraagt aan nationale macro-economische doelstellingen. We constateren tevens dat de publicatie van het CPB c.s. ankerpunten hiervoor aanreikt en hopen dat deze brief

verhelderend werkt bij de interpretatie van de studieresultaten. We willen deze brief afsluiten met het volgende citaat uit de CPB-studie:

"It implies that regional policy at the (sub)provincial scale is likely to be ineffective, as it has to overcome centripetal market forces that induce a preference for location in the local core. The flip side of the coin is that at larger geographical scales regional policy retains its potential to reduce disparities".

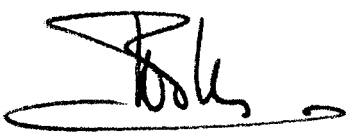
Vrij vertaald wil dit zeggen dat het wenselijk is om op provinciaal niveau het beleid vooral te richten op versterking van de economische kernen, maar dat op nationale schaal regionaal beleid wel degelijk kansen biedt om regionale ongelijkheden te verkleinen. Een conclusie die wij van harte onderschrijven.

Hoogachtend,

het Dagelijks Bestuur van het
Samenwerkingsverband Noord-Nederland,

J.G.M. Anders,
voorzitter

H.J. Bolding,
secretaris